

A PARTIKULA NEM PARTIKULÁRIS!

A NE ÉS JO ZÁRÓPARTIKULÁK FORDÍTÁSI LEHETŐSÉGEINEK VIZSGÁLATA

Kaba Ariel
E-mail: leira.abak@yahoo.com

Kivonat

A japán zárópartikulák meghatározó szerepet játszanak a japán beszélt nyelvben. Jelen dolgozat célja, hogy kiderítse, mely módon fordítható magyarra ez a japán nyelvtani egység. Nacume Szószeki *Boccsan 'A Kölyök'* c. műve szolgált a vizsgálat alapjául, Vihar Judit fordításában. A kutatásból kiderül, hogyan fordíthatóak a japán zárópartikulák magyarra, mind művelet, mind szófaj szerinti bontásban is.

Kulcsszavak:

átváltási művelet; explicitáció—implicitáció; műfordítás; *ne* és *jo*; zárópartikula

PARTICLES ARE PARTICULAR!

ON THE TRANSLATION OF JAPANESE SENTENCE-FINAL PARTICLES *NE* AND *YO*

Ariel Kaba
E-mail: leira.abak@yahoo.com

Abstract

This paper investigates the Japanese sentence-final particles as they occur in Hungarian translation. These particles play a pivotal role in spoken Japanese; without them we can not maintain a genuine conversation. The analysis is based on 'Botchan', the work of Sōseki Natsume and on its Hungarian translation 'A Kölyök' by Judit Vihar.

The present article is unique in its concern since there hardly have been any study written in Hungarian discussing the Japanese sentence-final particles thus far. We hypothesized that the particles will be omitted (i.e. implicit) in translation, but on the other hand the research has shown that the translation is very explicative in some points and furthermore, the translator uses an abundance of local and global adaptation.

Keywords:

Explicitation—implicitation; Literary translation; Ne and yo; Sentence-final particles; Transfer Operation

1. Bevezetés

1.1. Témafelvetés

A japán zárópartikulák azok a nyelvtani egységek, melyek használatának elsajátítása során oly sok probléma merül fel a japánul tanulók körében. A fő probléma talán, hogy a magyarban még csak nem is létezik az említett nyelvtani kategória.

Bár a zárópartikulák nincsenek hatással a mondatstruktúrára, Noda¹ rámutat, hogy azok használata nem opcionális a japánban, sőt, olykor a meglétük vagy a hiányuk kommunikációs zavarokhoz vezethet.²

Fontos tudni a helyes használatukat, mert az esetleges hibák akár a beszélő személyiségének megítélését is (negatívan) megváltoztathatják. Tehát szociopragmatikai és pragmlingvisztikai problémákat vet fel ez a nyelvtani kategória.³

1.2. A dolgozat célja

A jelen írás egy bővebb kutatás része. Célja, a partikulák definiálásán túl, azok fordítási lehetőségeinek feltérképezése. E cél megvalósítása érdekében egy szépirodalmi művet választottunk korpusznak, nevezetesen Nacume Szószei *Boccsan* ('Az úrfi'), *A Kölyök* című művét, Vihar Judit fordításában.

Az elemzés során a szövegben található zárópartikulák közül csak a *ne* és *jo* partikulákat vizsgáljuk meg mélyrehatóan, ugyanis ezek azok a nyelvtani egységek, amelyek a legtöbbször fordulnak elő a japán nyelvű társalgás során.⁴

Hogy komplex rálátást nyerjünk a zárópartikulák fordítására, az összefoglalás részben felmérjük a fordítói stratégiát az egész műre nézve is: tehát valamennyi zárópartikula átváltásának szemrevételezése után, megállapítjuk a főbb fordítási tendenciákat, és levonjuk a konklúziót.

A szakirodalmi feltárás alapján azt feltételezzük, hogy nem lesz szembetűnő (értsd: lexikával megragadható), sőt veszteséges lesz a partikulák fordítása.

¹ A dolgozatban előforduló japán neveket, továbbá minden japán szót az akadémiai átírás elvei szerint közlünk. Ez alól kivételt képez azon japán szerzők neve, akik angol nyelven publikálnak; s az angol nyelvű absztrakt, amelyben a Hepburn-átírás elvét követtük.

² Noda, Harumi: *Nihongo no súdzsosi nicuite kangaeru-tame ni taiszecu na koto* (Miért érdemes a japán zárópartikulákkal foglalkozni?), *Nihongo-kjóiku cúsin* (Japán Pedagógiai Szemle), 2006/56, Online kiadás.

Elérési link (2014.04.06. 14:05:48): <https://www.jpf.go.jp/j/japanese/survey/tsushin/research/030.html>

³ Saigo, Hideki: *The Japanese Sentence-Final Particles in Talk-in-Interaction*, Amsterdam–Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, (Pragmatics & Beyond New Series), 2011., 1–2.

⁴ I.m., 2.

2. A japán zárópartikulákról

2.2. A PFH

Saigo feltevése (*the Particle Function Hypothesis* 'A partikulafunkció-hipotézis') szerint a partikulák pragmatikai tulajdonságai teljes mértékben összefüggésbe hozhatók a Gestalt-pszichológia egyik perceptuális csoportosítási elveinek egyikével, a figura–háttér (*figure/ground*) elrendeződés koncepciójával.⁵

Az elmélet a következőképpen írható le: amint megtörténik a lokúció (a beszéd maga), minden egyes megnyilatkozás (*utterance*) a megszólalás során (*turn*), s maga a megszólalás szerkezeti egysége (*turn constructional unit*) is a figura alkotója lesz, amennyiben a társalgás kontextuálisan megalapozott.⁶

A *ne* és *jo* japán zárópartikulák tipikus nyelvi jelölői (*linguistic markers*) annak, hogyan szilárdul meg (*i.e.* talál háttérrel) a figura, vagy annak, hogyan lehetne megszilárdítani azt.⁷

2.2.1. A *ne* definíciói

A *ne* akkor fordul elő, ha a beszélő azt javasolja, hogy a társalgásban kibontakozó figura (*figure*) a következő propozíció számára háttérként (*ground*) kezelhető, hiszen az (a figura) feltehetőleg ismert, vagy elfogadható a hallgató számára (pragmatikai sajátság), következésképpen ily módon kéri a hallgató jóváhagyását (szekvenciális funkció).⁸

A megnyilatkozásközi *ne*⁹ igen gyakori a japán társalgásban. Néhány kutató¹⁰ szerint a beszélő ilyenkor arra fókuszál, hogy kiderítse, a hallgató követi-e a beszéd menetét. Magyarán megerősítést vár a beszélő–hallgató csatornán (*back-channel*) keresztül, amely visszajelzés lehet verbális és/vagy non-verbális elem.¹¹

⁵ A Gestalt-pszichológia *figurának* nevezi azt, ami vizuálisan jól kivehető (például egy kórház); *háttérnek* azt, ami kevésbé vonzza a szemet (például a kórház környéke) (i.m., 17.).

⁶ Következésképp a résztvevők valamelyike a figurához háttérrel rendel: minden figura a következő megnyilatkozás háttérévé lesz, és így tovább (i.m., 17–8).

⁷ Uo.

⁸ I.m., 25.

⁹ Más elnevezés szerint: mediális *ne* (*medial ne*). (I.m., 48.)

¹⁰ Uo.

¹¹ Ezt a fajta kommunikatív-visszacsatolást (*back-channel expression*) *aizucsinak* (visszajelzés 相槌, tkp. „közösen+kalapácsolás”) hívjuk. Olykor az *aizucsi* átírással is találkozni, ám ez nem az akadémiai szabvány szerint való.

2.2.2. A *jo* definíciói

A *jo* akkor fordul elő, amikor a beszélő háttérként szándékozik kezelni a társalgásban kibontakozó figurát, amely feltehetőleg új, vagy akár vitatható (*controversial*) a hallgató számára, ily módon a beszélő egy a megnyilatkozásának megfelelő (*appropriate*) választ vár a hallgatótól.¹²

Az előbbiek alapján kiszűrhető az, hogy a *ne* zárópartikula a hallgató egyetértését és megerősítését kéri, és megfeleltethető az eldöntendő kérdéseknek. Nehezebb a feladat a *jo* meghatározásánál, hiszen maga a „nyomatékosítás” homályos fogalom.¹³

3. Az író, a mű és a fordító

3.1. Az író

„A [Meidzsi-] kor egyik legkiemelkedőbb alkotója Nacume Szószeki (1867–1916), a modern japán irodalom nagy klasszikusa. Arcképe az ezeryenes bankjegyen is látható.¹⁴ Már életében olyan erős hatást gyakorolt, hogy az 1905-től 1916-ig tartó időszakot Nacume-éveknek nevezi a japán irodalomtörténet. ... Nacume Szószekinek nagy szerepe volt a következő írónemzedék kinevelésében is. Akutagava Rjúnoszuke, Kume Maszao tanítómesterének tekintette.”¹⁵

3.2. A mű

3.2.1. A történet

A *Boccsan*, a *Kölyök* 1906-ban íródik. Az író személyes élményét eleveníti meg a mű, amikor is a Macujama Középiskolában tanári hivatást töltött be Sikokun. A szerző humor és mély átérzés keverékével ábrázolja a főhős megmérettetéseit.¹⁶

3.2.2. Stílusa, műfaja, nyelvezte

Nacume műveiben a hagyományos (japán, kínai) és a nyugati (amerikai, angol) vonalak egyesülnek. „... *igen nagy művész volt, stílusa egyszerre drámai és tragikus, ugyanakkor humora finoman ironikustól az éles szatíráig terjedt.*”¹⁷

¹² Ezt a szekvenciálisan helytálló feleletet, hipotetikus válaszádnak (*assumptive response*) nevezzük, amely mint új proposíció kikövetkeztethető a korábbi megnyilatkozásból. A hipotetikus választ maga az eredeti megnyilatkozó is produkálhatja (i.m., 25.).

¹³ A *ne* partikulához képest valamelyest nehezebb elsajátítani a *jo* kompetens (pragmatikai és szekvenciális szinteken való) használatát, még azok számára is, akik kifogástalanul mozognak a japán nyelv más (szintaktika, szemantika, fonológia) dimenziójában. (I.m., 208–9.)

¹⁴ Megj.: 1984–2004 között volt látható.

¹⁵ Vihar Judit: *A japán irodalom rövid története*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994., 70–1. (Az idézetben szereplő személynevek átírását magam módosítottam „magyarosra”.)

¹⁶ Nacume, Szószeki.: *Boccsan*, s.l., Sincsó-bunko, 1950., a borító.

„Nacume Szószeki írásainak műfordítása azért is okoz gondot, mert igazi nagy író lévén több stílusréteget, szójátékokat is felhasznál, sokszor él a humor adta lehetőségekkel, de mindezek átültetése komoly problémát jelent a fordítónak. A műfordítás itt nagy kihívás többek között azért, mert a regényben az ifjú tanár az edói dialektust beszéli, a tanítványai pedig a sikokui nyelvjárást használják. Ebből persze számos komikus jelenet adódik a regényben. A magyar fordításban a japán nyelvjárásokat természetesen jelzésszerűen szabad csak visszaadni.”¹⁸

3.3. A fordító

Vihar Judit munkásságának köszönhetjük, hogy – Akutagava és Basó számtalan művén kívül – a japán irodalom klasszikusa, Nacume két alkotása (*A Kölyök*; *Biciklinapló*), Japán első Nobel-díjas írójának, Kavabata Jaszunari, néhány műve, az ugyancsak Nobel-díjas Ó e Kenzaburó több alkotása, és az előző írók mellett el nem törpülő Abe Kóbo elbeszélései immáron magyarul is olvashatóak.

És ez még csak a jéghegy csúcsa. Sorok tömkelegét lehetne még ontani a fordító jelentőségéről, most azonban be kell érünk ennyivel.

4. A kutatás

4.1. A vizsgálat módszere

A *Sincsó-bunko* 1950-es kiadású könyve¹⁹ és a Balassi Kiadó 2003-ban megjelent könyve²⁰ szolgált az elemzés alapjául. A magyar változat Vihar Judit fordítása.²¹

A Klaudy-tipológia²² kategóriáit használjuk az elemzés során, ám ezeket nem kimondottan a partikulák átváltásának modellálására tervezték, azaz némileg módosítani kellett a műveleteket, hogy besorolásunk adekvát legyen. Hogy a tipológia praktikusán alkalmazható legyen helyzetünkre:

a) grammatikai felbontásnak tituláltuk a műveletet, ha a célnyelvi szövegben kétfő vagy több szóelőfordulással talákoztunk a fordítás során;

¹⁷ Vihar Judit: A japán irodalomról dióhéjban, in: Farkas Ildikó. (szerk.) *Ismerjük meg Japánt!*, Bevezetés a japanisztika alapjaiba, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009a, 87–136.

¹⁸ Vihar Judit: Nacume Szószeki világa magyar műfordítása kapcsán, in: Farkas Ildikó, Molnár Pál (szerk.) *Japanisztika konferenciák a Károli Gáspár Református Egyetemen 2007-2008.*, Budapest, KRE BTK Japán Tanszék, 2009b, 41–9.

¹⁹ Nacume, Szószeki.: *Boccsan, s.l.*, Sincsó-bunko, 1950.

²⁰ Nacume, Szószeki.: *A Kölyök*, Fordította Vihar Judit, Budapest, Balassi Kiadó, 2003.

²¹ A teljes mű elemzésre került mindkét esetben, tehát a japán 163 o., a magyar 202 o.

²² Vö. Klaudy Kinga: *A fordítás elmélete és gyakorlata, Angol, német, francia, orosz fordítástechnikai példatárral*, Budapest, Scholastica, 1994., ³1997.; és Klaudy Kinga: *Bevezetés a fordítás gyakorlatába, Angol, német és orosz fordítástechnikai példatárral*, Budapest, Scholastica, 2003.

b) grammatikai kihagyásnak tituláltuk, ha a célnyelvi szövegből látszólag kimaradt a partikula fordítása. Ilyenkor általában a partikula (i) inkorporálódik egy szintagmikus szerkezetbe, tehát a grammatikai cserével mutat hasonlóságot; vagy (ii) valóban elmarad a célnyelvi megfelelő, de ilyenkor sokszor lokális kompenzáció is végbemegy;

c) grammatikai áthelyezésnek tituláltuk, ha a célnyelvben is partikulával találkoztunk, mindössze, a két nyelv szintaktikai különbségéből fakadóan, a mondat más pontján;

d) grammatikai cserének tituláltuk, ha a célnyelvi szövegben mondatszóval (módosítószó, indulatszó, *etc.*), diskurzusjelölővel találkoztunk;

e) globális kompenzációnak tituláltuk, ha a célnyelvi szövegben „nyereség” mutatkozott a forrásnyelvihez képest, azaz gazdagabb lexikával találkoztunk.

Végül, de nem utolsósorban, explicitációnak vesszük a grammatikai felbontás műveletét; implicitációnak a grammatikai kihagyást.²³

4.2. Az elemzés

Miután végeztünk a szóban forgó partikula elemzésével, három táblázatban (1–4. ÁBRA) összegezzük az adott partikula fordítási lehetőségeit, különböző szempontok alapján, míg végül megállapítjuk a főbb tendenciákat.

4.2.1. A *ne* partikula fordítása²⁴

4.2.1.1. Kérdésben

- (1a) いえ、御世辞じゃない。全く喜んでいるんです、**ね**、古川君
(Szószeki 49)
[*Ie, o-szedzsi dzsanai. Mattaku jorokondeiru n deszu, ne, Josikava-kun.*]
- (1b) Dehogynem. Nincs szándékomban bókokat mondani. Nagyon-nagyon örülnek, **ugye**, Josikava? (Vihar 79)

²³ A grammatikai áthelyezés és –csere műveletét a zárópartikulák fordítása szempontjából ’semlegesnek’ tituláljuk.

²⁴ Két beszédhelyzetben (kérdés; megnyilatkozásközi) vesszük sorra a partikula fordítását, egy-egy kiemelt szövegrészlettel (1–2) és egy táblázattal (1. ÁBRA) szemléltetve azt.

1.1. Kontextus

A Kölyök, a Pirosinges és Noda (más néven: Josikava) még mindig pecáznak. Az igazgatóhelyettes azonban hirtelen új témát vet fel: erősíteni próbálja a Kölyökben, hogy a diákok örülnek az érkezésének, attól eltekintve, hogy a múltkor „megviccelték”.

A megszólalásába Nodát is bevonja – akinek a válasza (nincs a példában) azonban csak gúnyosra sikerül.

1.2. Művelet

1.2.1. Típusa

Grammatikai áthelyezés

1.2.2. Jellege

(semleges)

1.3. Magyarázat

Jelen esetben a beszélő célja a zárópartikula megnyilatkozásközi használatával az volt, hogy az elhangzott beszédegységet összekösse (*connecting danraku*) és megerősítse (*supplementary danraku*) azt egy másik beszélő bevonásával – annak várhatóan a megnyilatkozást alátámasztó válaszával.²⁵

Az [ugye] használatával ez a magyar fordításban teljes mértékben megvalósult.

1.4. A partikula fordítása

Modális-pragmatikai partikula (modális alapértékjelölő: [ugye])

4.2.1.2. Megnyilatkozásközi helyzetben

- (2a) 教頭、残念な事をしましたね、今のは慥かに大ものに違なかったんですが…(Szószeki 45)

[Kjótó, zannen na koto o simasita ne, ima no wa tasika ni ómono ni csigainakatta n deszuga]

- (2b) **Jaj, de** sajnálom, nagy hal volt, egész biztos! (Vihar 73)

²⁵ Maynard, Senko Kumiya: *Principles of Japanese discourses handbook*, New York, Cambridge University Press, 1998., 81–3.

2.1. Kontextus

A Pirosinges zsinege megmoccan, mintha zsákmányt jelezne – kiderül azonban, hogy vaklármá az egész. Noda az igazgatóhelyettes segítségére siet mondanivalójával.

2.2. Művelet

2.2.1. Típusa

Grammatikai felbontás

2.2.2. Jellege

(explicitáció)

2.3. Magyarázat

Jelen esetben nem maradhatott ki a partikula fordítása, hiszen az dramaturgiai és hangulatteremtő funkciót is betölt. Minden nyelven máshogyan közelítjük meg, például az egyes beszédshituációkat,²⁶ ezért is találkozunk a magyarban egy explikatív szerkezettel.²⁷

2.4. A partikula fordítása

Mondatszó (indulatszó: [jaj])

Modális-pragmatikai partikula (árnyaló: [de])

4.2.1.3. Az átváltások táblája

Először (1. Á BRA) a mikro-analízis eredményeképpen kapott adatokat közöljük táblázat formájában. Húsz *ne* partikulát tartalmazó mondat került vizsgálatra.²⁸

Az első ábrában megtaláljuk, hogy a fordítók milyen magyar megfelelőket rendeltek a *ne* partikulához az egyes mondattípusokban. Az átváltási műveleteket is feltüntettük mellettük, azok számával együtt.

²⁶ Klaudy Kinga, i.m. [1997], 386–8.

²⁷ Megj.: Olyannyira, hogy a fordító a '*csigai nakatta*' kifejezést is egy viszonyító partikula (rémarkiemelő: [egész]) és egy határozószó [biztos] kombinációjával adta vissza.

²⁸ Azért találunk kettővel több átváltási műveletet, mert a húsz partikula közül, kettő megnyilatkozásközi helyzetben szerepelt.

1. ÁBRA²⁹

A *ne* partikula fordítása (A Kölyök)

Mondat		Szempontok	
Típus	Token	Magyar megfelelő	Átváltási művelet
Állítás	13	[hiszen...még]; olyan; [még mindig]; majdnem; de; [de igen]; különösképpen; [de hát]; meglehetősen; [ha már]	Grammatikai felbontás (5) Grammatikai áthelyezés (4) Grammatikai csere (1)
Felkiáltás	4		
Kérdés	3	[no, látom]; [jaj, de]; ez; majdnem	Grammatikai felbontás (2) Grammatikai áthelyezés (1) Grammatikai csere (1)
		hát; ugye (2x)	Grammatikai áthelyezés (3)

4.2.2. A *jo* partikula fordítása³⁰

4.2.2.1. Állításban

(3a) エヘヘヘヘ大丈夫ですよ。(Szószeki 48)

[Ehehehehe daidzsóbu deszu jo.]

(3b) Hehehe...**Különben** nem **is olyan** érdekes. (Vihar 78)

3.1. Kontextus

A főhős, a Pirosinges és Noda pecáznak. Az igazgatóhelyettes azt javasolja, térjenek haza lassacskán. Erre Noda elszólja magát: a Pirosinges este a Madonnával találkozik. Az igazgatóhelyettes szerint a Kölyöknek ezt nem kellett volna megtudnia, ezért próbálja elaltatni a gyanút, semmissé tenni a rajztanár szavait.

3.2. Művelet

3.2.1. Típusa

Grammatikai felbontás

3.2.2. Jellege

(explicitáció)

²⁹ Jelmagyarázat: A = állítás; Fe = felkiáltás; K = kérdés; Fsz = felszólítás; O = óhajtás; FEL = gr. felbontás; KI = gr. kihagyás; ÁT = gr. áthelyezés; CSERE = gr. csere; INTER = megnyilatkozásokozási (partikula); IMP = implicitáció; EXP = explicitáció.

³⁰ Szintén két beszédhelyzetben (állítás; felkiáltás) vesszük sorra a partikula fordítását (3–4). Változatlanul egy táblázattal (2. ÁBRA) tesszük még egzaktabbá az elemzést.

3.3. Magyarázat

A *jo* ilyenén használata tipikusnak mondható, ugyanis a *jo* partikulát akkor használjuk, ha a beszélő módosítani akarja a hallgató fejében megfogantakat (*cognition*) úgy, hogy a saját (beszélő) véleményét erőlteti (*assert*) a másikra.³¹

Esetünkben írhatta volna a fordító, hogy „haha, rendben van” – ez azonban így nincsen *rendben*. Az explicitációt választotta, így még precízebbé vált a mondat, ugyanakkor körmönfont a célnyelvi megnyilatkozás.

3.4. A partikula fordítása

Modális-pragmatikai partikula (árnyaló: [különben])

Modális-pragmatikai partikula (árnyaló: [is])

Névmás [olyan]

4.2.2.2. Felkiáltásban

(4a) 野だは、なに教頭の御手際じゃかかりますよ。(Szószeki 44)

[Noda va, nani kjótó no o-tegiva dzsa kakarimaszu jo.]

(4b) Ó, a Tanár úr ebben nagy művész! (Vihar 73)

4.1. Kontextus

A főhős, a Bohóc és a Pirosinges horgászni mentek. A Pirosinges éppen a víz mélységéről tudakozódik, utána pedig zsineget vesz elő. A Kölyök kétkedően néz rá, ugyanis nem használ úszót. A Bohóc ezt észreveszi, ezért megpróbálja feloldani a főhős szkepticizmusát.

4.2. Művelet

4.2.1. Típusa

Grammatikai csere

4.2.2. Jellege

(semleges)

³¹ Hasegawa, Yoko: The sentence-final particles *ne* and *yo* in soliloquial Japanese, *Pragmatics*, XX. évfolyam, 2010/1, 75.

4.3. Magyarázat

A *jo* partikula azt jelzi, hogy a beszélő a megnyilatkozásban közölteket 'biztosra veszi', számára elfogadottnak (*accepted*) számítja.³²

Példánkban két különböző grammatikai kategória találkozik (zárópartikula vs. mondatszó), ám az eltérés nem figyelhető meg szövegszinten – kommunikatív egyenértékűek.³³

4.4. A partikula fordítása

Mondatszó (indulatszó: [ó])

4.2.2.3. Az átváltások táblája

A mikro-analízis eredményeképp kapott adatokat az alábbi táblában (2. Á BRA) foglaljuk össze. A szövegben összesen 22 *jo* partikula fordult elő, ebből 20 került vizsgálatra.³⁴

A második ábrában megtaláljuk, hogy a fordítók milyen magyar megfelelőket rendeltek a *jo* partikulához az egyes mondattípusokban. Az átváltási műveleteket is feltüntettük mellettük, azok számával együtt.

2. Á BRA

A *jo* partikula fordítása (A Kölyök)

Mondat		Szempontok	
Típus	Token	Magyar megfelelő	Átváltási művelet
Állítás	10	egészen; [különb...is olyan]; csak; valójában; [de majd]; [egyszóval, no, ...csak];	Grammatikai felbontás (3) Grammatikai áthelyezés (3)
Felkiáltás	10	[még...is]; ó; csak; úgy látszik; az; [na végre, hogy]; de	Grammatikai felbontás (3) Grammatikai áthelyezés (2) Grammatikai csere (2)

³² Uo.

³³ Vö. Klaudy Kinga: *Bevezetés a fordítás elméletébe*, Budapest, Scholastica, 2006., 99–100.

³⁴ Azért csak húsz, hogy a *ne* partikulák számával megegyezzen, így a kutatás arányos maradjék.

4.3. Összefoglalás

A következő két táblázatban (3–4. ÁBRA) sorra vesszük a szövegből kinyert adatokat, mind a *ne* és *jo* partikulákra és átváltásaikra nézve, mind az összes partikulára és átváltásra nézve.

A harmadik ábrából megtudhatjuk, hogyan (i) aránylik a *ne* és *jo* átváltása az összes átváltáshoz; hogyan (ii) aránylanak az egyes átváltási műveletek az összes elvégzett átváltási művelethez.

Láthatjuk, hogy a legtöbb átváltási művelet grammatikai kihagyással (86) és grammatikai áthelyezéssel (72) történt. A *ne* és *jo* partikulák fordítása során azonban leginkább a grammatikai felbontás (42%) volt jellemző, a grammatikai kihagyás pedig a legkevésbé (26%).³⁵

3. ÁBRA

Az összes átváltási művelet (A Kölyök)

Szempontok	Átváltási műveletek				Token
	FEL	KI	Á T	CSERE	
<i>Ne</i>	11	15	21	12	59
<i>Jo</i>	6	7	6	3	22
Összesen	41	86	72	39	238
<i>Ne</i> és <i>Jo</i> / Összes	42%	26%	38%	39%	34%
Átv. műv./Összes	17%	36%	30%	16%	-

A negyedik táblában a fordítói stratégiát mérjük fel. Megtaláljuk az ábrában a *ne* és *jo* partikulák, és az egész szöveg implicit illetve explicit átváltásainak számát és százalékos adatait.

Az implicitációk (86) száma több mint kétszerese az explicitációknak (41) az egész szövegben. A *ne* és *jo* partikulák fordításakor azonban egy fokkal moderáltabb eredményt kapunk: 5–6% különbség mutatkozik az implicitációk és explicitációk között.

³⁵Nem kerekített értékekről van szó.

4. Á BRA

Implicitáció vs. explicitáció (A Kölyök)

Szempontok		Típus		Token	Átlag	
		Implicit	Explicit		IMP	EXP
Partikulák	<i>Ne</i>	15	11	59	25%	19%
	<i>Jo</i>	7	6	22	32%	27%
Összes átv. műv.		86	41	238	36%	17%

5. A konklúzió

Jelen kutatásban választ kaptunk arra, hogyan fordíthatóak a japán zárópartikulák magyarra, mind művelet, mind szófaj szerinti bontásban is. Ha nem is feleltethetők meg teljes mértékben a magyar modális-pragmatikai partikulákkal, az tisztán kivehető, hogy legtöbbször árnyaló- és rémakiemelő partikulával és interakciós mondatszóval történt a megfeleltetés.

Összességében elmondható, hogy megmaradt a partikulák funkciója a fordítások során, még akkor is, ha esetleg látszólag, vagy ténylegesen el is maradt a szó szerinti fordításuk.

Meglepően sok kihagyással találkoztunk a szöveg elemzése során. Ez azonban nem jelenti szükségképpen azt, hogy kevésbé pontos a fordítás – épp ellenkezőleg: a fordító azért élt ezzel a stratégiával, mert ahhoz, hogy a magyar olvasó számára koherens nyelvi jelenséggel szolgáljon, a beszédhelyzet különböző tényezői (például pragmatikai) megkövetelték ezt a műveletet.

Egyébként a fordító hűen visszaadta az egyéni beszéd-sajátosságokat, amikor pedig a szöveg lehetőséget adott rá, akkor megfelelő mértékben dúsította (kompenzáció), adaptálta az adott szövegrészletet, hogy adekváttá váljon a célnyelvi olvasó számára.

6. Bibliográfia

6.1. Elsődleges források

NACUME, SZÓ SZEKI: *Boccsan, s.l.*, Sincsó-bunko, 1950.

NACUME, SZÓ SZEKI: *A Kölyök*, Fordította VIHAR JUDIT, Budapest, Balassi Kiadó, 2003.

6.2. Másodlagos források

- HASEGAWA, YOKO.: The sentence-final particles *ne* and *yo* in soliloquial Japanese, *Pragmatics*, XX. évfolyam, 2010/1, 71–89.
- KLAUDY KINGA: *A fordítás elmélete és gyakorlata, Angol, német, francia, orosz fordítástechnikai példatárral*, Budapest, Scholastica, 1994., ³1997.
- KLAUDY KINGA: *Bevezetés a fordítás gyakorlatába, Angol, német és orosz fordítástechnikai példatárral*, Budapest, Scholastica, 2003.
- KLAUDY KINGA: *Bevezetés a fordítás elméletébe*, Budapest, Scholastica, 2006.
- MAYNARD, SENKO KUMIYA: *Principles of Japanese discourses handbook*, New York, Cambridge University Press, 1998
- NODA, HARUMI: Nihongo no súdzsosi nicuite kangaeru-tame ni taiszecu na koto (Miért érdemes a japán zárópartikulákkal foglalkozni?), *Nihongo-kjóiku cúsin* (Japán Pedagógiai Szemle), 2006/56, Online kiadás,
Elérési link (2014.04.06. 14:05:48):
<https://www.jpf.go.jp/j/japanese/survey/tsushin/reserch/030.html>
- SAIGO, HIDEKI: *The Japanese Sentence-Final Particles in Talk-in- Interaction*, Amsterdam–Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, (Pragmatics & Beyond New Series), 2011.
- VIHAR JUDIT: *A japán irodalom rövid története*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.
- VIHAR JUDIT: A japán irodalomról dióhéjban, in: Farkas Ildikó (szerk.): *Ismerjük meg Japánt!, Bevezetés a japanisztika alapjaiba*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009a, 87–136.
- VIHAR JUDIT: Nacume Szószeki világa magyar műfordítása kapcsán, in: Farkas Ildikó, Molnár Pál (szerk.): *Japanisztika konferenciák a Károli Gáspár Református Egyetemen 2007-2008.*, Budapest, KRE BTK Japán Tanszék, 2009b, 41–49.